

КОНЦЕПТ *ITALY* У РОМАНАХ ДЕНА БРАУНА

CONCEPT *ITALY* IN THE NOVELS BY DAN BROWN

Ірчишина М.В.,

*orcid.org/0000-0003-3044-9194*старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Наукова стаття присвячена висвітленню особливостей вербалізації концепту «Italy» у циклі романів відомого американського письменника Дена Брауна. Наголошено на багатозначності терміну «концепт» та розглянуто особливості лінгвокультурного концепту. Обґрунтовано необхідність дослідження лінгвокультурного концепту «Italy» на матеріалі художніх текстів. Актуальність наукової розвідки засновується також на недостатній висвітленості особливостей вербалізації концепту «Italy» у сучасній англійській мові.

Метою дослідження є виявлення особливостей функціонування концепту «Italy» у зразках сучасної американської англійської літератури, що у подальшому дозволить зробити висновки щодо репрезентації концепту «Italy» у сучасній англійській мові. До переліку розглянутих творів включено «Янголи та демони» (2000), «Код да Вінчі» (2003), «Втрачений символ» (2009), «Інферно» (2013) та «Джерело» (2017) оскільки більшість подій, описаних у романах, відбуваються на території Італії.

Упродовж наукових студій автором статті було здійснено частотний аналіз використання лексеми «Italy» у перерахованих романах та спроба структуризації семантичних складових для подальшого вивчення. У результаті проведення дослідження автором було з'ясовано певні закономірності: концепт «Italy» найчастіше вербалізується у романах Дена Брауна у значенні «територія держави» та особливо часто автор романів підкреслює, що ця держава знаходиться на значній відстані від Сполучених штатів Америки, тому одним з найбільш часто вживаних значень є «співставлення із США». Наступними найчастотнішими категоріями в ході дослідження виявилися «високорозвинена держава», «видатні правителі та митці» та «історичне минуле». Найменш частотними у проаналізованих творах виявилися такі значення концепту «Italy» як «одна з країн Європи», «співставлення з Францією», «унікальні витвори мистецтва» та «побут». Результати проведеного дослідження можуть бути використані для подальшого вивчення особливостей вербалізації концепту «Italy» у художньому дискурсі, сучасній американській або англійській літературі та сучасній англійській мові.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, лексема, значення, репрезентація, вербалізація.

The scientific article is devoted to highlighting the peculiarities of the verbalization of the concept "Italy" in the series of novels by the famous American writer Dan Brown. The ambiguity of the term "concept" is emphasized and the peculiarities of the linguistic and cultural concept are considered. The necessity of researching the linguocultural concept "Italy" based on the material of artistic texts is substantiated. The relevance of scientific research is also based on insufficient coverage of the peculiarities of the verbalization of the concept "Italy" in the modern English language.

The purpose of the study is to identify the peculiarities of the functioning of the concept "Italy" in samples of modern American English-language literature, which will further allow us to make conclusions about the representation of the concept "Italy" in the modern English language. The list of considered "The Lost Symbol" (2009), "Inferno" (2013) and "Origin" (2017), since most of the events described in novels take place on the territory of Italy.

During scientific studies, the author of the article carried out a frequency analysis of the use of the lexeme "Italy" in the listed novels and an attempt to structure the semantic components for further study. As a result of the research, the author found out certain regularities: the concept "Italy" is most often verbalized in Dan Brown's novels in the meaning of "the territory of the state" and especially often the author of the novels emphasizes that this state is at a considerable distance from the United States of America, therefore one of the most commonly used meanings are "Italy vs the USA".

The next most frequent categories in the study were "a highly developed state", "prominent rulers and artists" and "historical past". The least frequent meanings of the concept "Italy" as "one of the countries of Europe", "Italy vs France", "unique works of art" and "lifestyle" were found in the analyzed works. The results of the conducted research can be used for further study of the peculiarities of the verbalization of the concept "Italy" in artistic discourse, modern American or English-language literature, and modern English language.

Key words: linguistic and cultural concept, lexeme, meaning, representation, verbalization.

Постановка проблеми. У зв'язку зі зростанням популярності міждисциплінарних досліджень, які висвітлюють зв'язок між людською свідомістю, культурною спадщиною та їх вербальною репрезентацією сучасні українські лінгвістичні студії все активніше займаються вивченням таких моделей репрезентації знань та уявлень людини про навколишній світ, як картина

світу, фрейм, концепт. Концепт забезпечує основу розуміння та сприйняття суті феномену або процесу та є «формою мислення (думки, позиції, рекомендації), яка відображає загальні суттєві властивості феномену об'єктивної реальності, загальні взаємозв'язки між якими є цілісною сукупністю рис» [1]. Беручи до уваги думку про те, що термін «концепт» можна використовувати

для репрезентації світоглядних, інтелектуальних та емоційних намірів особистості, відображених у творах, є доцільним провести аналіз літературних творів з метою виявлення закономірностей та можливих узуальних особливостей та дослідження особливостей вербалізації певного концепту в англійській мові.

Концепт “Italy” є лінгвокультурним оскільки його лінгвістична інтерпретація нерозривно пов’язана із культурною складовою. Незважаючи на те, що мовна репрезентація того чи іншого концепту у художньому творі не обов’язково надає об’єктивно правдиву інформацію через те, що є складовою вигаданої історії, яка підпорядковується художньому задумові автора; вона все ж таки має величезне значення для дослідження, адже художній дискурс відображає не лише унікальну картину світу особистості письменника та його індивідуальний стиль, а й національно-культурну специфіку певного етапу розвитку суспільства та його свідомості. Твори видатного американського письменника Дена Брауна безперечно посідають важливе місце в англійській літературі XXI сторіччя, тому їх дослідження є доцільним та перспективним. Також варто відзначити, що майже всі романи циклу тим чи іншим чином пов’язані з Італією, що робить творчість Дена Брауна обов’язковою складовою дослідження вербалізації концепту «Italy» у сучасній англійській мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі відображення об’єктивного світу у концептах присвячено чимало праць, наприклад А. П. Бабушкіна, С. Т. Воркачова, В. З. Дем’янова, В. І. Карасик, М. А. Красавського, Д. С. Лихачова, А. М. Приходька, Г. Г. Слишкіна, Ю. С. Степанова, І. А. Стерніна. Проте дослідженню вербалізації концепту «Italy» у сучасній англійській мові чи англійській літературі не було приділено достатньо уваги.

Постановка завдання. Італія, і як концепт, і як країна, являє собою унікальний культурний феномен, в тому числі через особливості її державного підпорядкування. Як єдине політичне об’єднання Італія виникла лише у другій половині XIX сторіччя у результаті революційного процесу на чолі з Джузеппе Гарібальді. До цього на території Апеннінського півострова переважали самостійні політичні утворення у осередках у таких містах як Венеція, Флоренція, Неаполь та Рим. Саме тому значною мірою лінгвокультурний концепт “Italy” нерозривно пов’язаний не лише із культурною спадщиною античного минулого та стародавнього Риму, але й з періодом роздробленості та культурного піднесення кожного з цих утво-

рень окремо. Тому надзвичайно важливою вбачається також подальша перспектива дослідження вербалізації концептів “Italy”, “Rome”, “Roman”, “Vatican”, “Venice”, “Florence”, «Milan», які є невід’ємними складовими поля концепту “Italy” зокрема у художніх творах Дена Брауна.

У процесі розгляду циклу романів цього американського письменника важливо не лише здійснити частотний аналіз використання концепту “Italy” з метою подальшого дослідження, а й звернути увагу на антропоцентричний фактор, тобто проаналізувати не лише моменти безпосередньої зустрічі митця із реальністю, що належить до іншої ментальності, а й виокремити зв’язки між цією реальністю та певними явищами та феноменами у його свідомості. Таким чином, певною мірою реконструюючи семантичні зв’язки концепту “Italy” у свідомості письменника, актуалізуються концепти, які групуються навколо нього та пов’язані з «італійським» як із явищем культурної реальності. Матеріалом для такого аналізу у даній науковій розвідці слугує корпус художніх текстів “Angels and Demons” (2000) [2], “The Da Vinci Code” (2003) [3], “The Lost Symbol” (2009) [4], “Inferno” (2013) [5] та “Origin” (2017) [6], у яких автор передає слово та думку своїм літературним героям, віддаляючись від власного «я».

Виклад основного матеріалу. Подібно до переважної більшості англійських словників романи Дена Брауна найчастіше використовують репрезентацію концепту «Italy» для позначення Італії як геополітичного об’єкту, тобто **«території певної держави, яка знаходиться на півострові, оточеному морем»**. Тому досить часто згадується те, що вона має «узбережжя» (**“coast of Italy”**), можна знаходитися на території та навкруги **«in and around»** та з дієсловами руху на зразок **“depart”**, як у наведених прикладах:

1) “Five miles off the **coast of Italy**, the 237-foot luxury yacht *The Mendacium* motored through the predawn mist that rose from the gently rolling swells of the Adriatic.” [5, с. 24];

2) “The provost watched through his office window as the man’s helicopter lifted off the deck and headed back toward the **coast of Italy**.” [5, с. 68];

3) “She quickly patched into the NetJets Europe system, centered in Paço de Arcos, Portugal, and checked the current positioning of their jets **in and around Italy**.” [5, с. 215];

4) “Five miles off the **coast of Italy**, aboard *The Mendacium*, facilitator Knowlton watched in silence as the provost stalked around the perimeter of the cubicle like a caged animal.” [5, с. 234];

5) *"It sounds like Sienna Brooks departed Italy shortly after we did."* [5, с. 313];

6) *"We won't be the only ones trying to find this plague, and for your own safety, we can't let a soul know you're in Italy looking for it."* [5, с. 241].

Дуже тісним із першим пунктом є зв'язок реалізації значення концепту на позначення Італії як **«однієї з країн Європи»**. Як частина гіперконцепту "Еуропа", "Italy" неомінно співставлятиметься з іншими лінгвокультурними концептами-топонімами, адже Італія не лише географічно знаходиться майже в центрі Європи, а й вважається колыскою людської цивілізації завдяки надзвичайному науково-технічному та культурно-просвітницькому рівню розвитку Римської імперії. Привертає особливу згадування Італії впродовж перерахування великих міст європейських країн, при чому назви самих держав не вербалізуються, але наприкінці, персонаж «із особливою насолодою» говорить про «Італію», що свідчить про висловлення особливої любові та захоплення країною: *"Our inventory", the caller said, "you will find quite convincing. There is Cardinal Lamassé from Paris, Cardinal Guidera from Barcelona, Cardinal Ebner from Frankfurt..." Olivetti seemed to shrink smaller and smaller after each name was read. The caller paused, as though taking special pleasure in the final name. "And from Italy... Cardinal Baggia."* [2, с. 81].

Особливої уваги заслуговує той факт, що у єдиному випадку, де концепти-назви країн вербалізуються в межах одного речення, Італія згадується поряд саме із Францією. **«Співставлення із Францією»** не є випадковим пунктом у даному процесі аналізу репрезентації концепту "Italy", адже як розташуванням, так і історією, країни тісно межують, а сучасні італійська та французька мови походять від латинської, яка була розповсюдженою саме на території Італії. Саме розмірковування на тему мови стало приводом для вербалізації обох концептів: *"Not even the feminine association with the left-hand side could escape the Church's defamation. In France and Italy, the words for "left" – gauche and sinistra – came to have deeply negative overtones, while their right-hand counterparts rang of righteousness, dexterity, and correctness. To this day, radical thought was considered left wing, irrational thought was left brain, and anything evil, sinister."* [3, с. 105]. Ймовірно, наведений приклад становитиме наукову цінність упродовж наукової розвідки присвяченої репрезентації концептів "left" та "right".

Другим за частотою використання є позначення за допомогою концепту "Italy" Італії як суве-

ренної держави, економічно успішної країни, яка має **високий ступінь наукового, культурного та технічного розвитку**. В тексті одного з романів йдеться про винагороду, яку отримав американський вчений: *"For his dazzling translation, Mandelbaum had received Italy's highest honor, the Presidential Cross of the Order of the Star of Italian Solidarity"* [5, с. 187] та факт відвідування ним науково-мистецьких конференцій: *"Langdon felt like he had awoken inside a Max Ernst painting. What the hell am I doing in Italy? Normally Langdon came here every other June for an art conference, but this was March" (DB INF P 23)*, що вірогідно свідчить про те, що Італія знаходиться на настільки високому рівні наукового розвитку у сфері лінгвістики та перекладознавства, що має градацію відзнак за заслуги та призначає винагороди, які цінуються навіть у настільки віддалених географічно країнах, як Сполучені Штати Америки. Щодо культурного розвитку, то спілкуючись між собою, дійові особи зазначають: *"Destruction of property doesn't look like this everywhere in Italy," Sienna said, apparently reading his mind. "The Florence Art Institute is on the other side of this stone wall"* [5, с. 79], що можна інтерпретувати як вказівку на велику кількість пам'яток культури та увагу посадовців до зносу. Також цікаво, що вислів *«друзі світу мистецтва»* використовується у контексті переліку осіб, які прибули "з усієї Італії" *"From all over Italy, government officials, friends, and art-world colleagues had flooded into the church to remember the jovial mountain of a man they had lovingly called il Duomino"* [5, с. 371], що також можна розуміти як вербалізацію складової концепту "Italy", що позначає «культурний рівень», «мистецтво Італії».

Згадка про швидкісний потяг (*The noon sun glinted off the sleek roof of Italy's high-velocity Frecciargento train as it raced northward, cutting a graceful arc across the Tuscan countryside. Despite traveling away from Florence at 174 miles per hour, the "silver arrow" train made almost no noise, its soft repetitive clicking and gently swaying motion having an almost soothing effect on those who rode it* [5, с. 222]) говорить про високий технологічний прогрес. Крім того, одна з дійових осіб посилається на розвинену систему права та міграційної системи, бо розуміє, що її порушення не уникне покарання у разі викриття: *"Sienna pursed her lips, mulling over options. "Okay, but as soon as you make that call, you're on your own. I can't be involved. You definitely can't meet them here. My immigration situation in Italy is ... complicated."* [5, с. 49].

Беручи до уваги той факт, що цикл романів було написано американцем, неможливо не відзначити протиставлення Італії США. Попри захоплення прогресивністю Італії, яке буде розглянуто далі, Ден Браун все ж таки не втримався від порівняння з Америкою на користь останньої. У прикладах, що наведені нижче, концепт «Italy» вжито у контексті «співставлення із США», де акцент уваги зміщено на деякі недоліки в Італії, на кшталт проблеми із працевлаштуванням: “Jobs in **Italy** were hard to find these days, even boring ones”. [5, с. 116], та таких явищ як «сумісне використання автомобілів» та «неетилований бензин», які вірогідно добре знайомі пересічним американцям: ““You ever heard of carpooling?” “In **Italy**?” Glick checked the intersection. “They haven’t even heard of unleaded gas.”” [2, с. 140];

У значенні «співставлення із США» у романах також підкреслюється факт географічної віддаленості двох країн, високої вартості подорожі та низької ймовірності вибору Італії як частого місця перебування громадян США. Концепт «Italy» також використовується у значенні «територія країни», але у контексті «в Італії, а не в США». Головний герой надзвичайно дивується, прийшовши до тям не на Батьківщині, а далеко за її межами, тому що:

1) подорож має занадто високу вартість для пересічного американського вчителя: “**Italy** is a bit far to come on a lark when you make a teacher’s salary» [2, с. 91];

2) зрозуміти, де саме він знаходиться вдається лише завдяки розумінню мови: “The bearded doctor rushed in as well, apparently hearing the call button. He checked Langdon’s heart monitor as the young doctor spoke to him in rapid, fluent Italian – something about how Langdon was “agitato” to learn he was in **Italy**” [5, с. 21];

3) переміщення на таку велику відстань настільки дивовижна, що героя запитують про особистий літак: “Maybe you flew in on a private jet? Or maybe it was given to you when you arrived in **Italy**?” [5, с. 49];

4) інша дійова особа висловлює здивування, що герой в Італії: “Yeah, I just thought you were in the States,” Faukman said. “I’m surprised to learn you’re in **Italy**.” [5, с. 214];

5) героя було переміщено певною організацією без його згоди та наражено на небезпеку: “Let it be?!” Langdon felt his anger rising. “The hell with that! I need some answers! Your organization brought me to **Italy**, where I was shot and lost several days of my life! I want to know how it happened!” [5, с. 222]. Вербалізація кон-

цепту “Italy” у контексті роботи таємних або нелегальних організацій вбачається одним з перспективних напрямків подальшої роботи.

Автор романів також зазначає, що США «започирили в Італії набагато більше, ніж просто концепцію республіки», чим висловлює повагу до історичних досягнень Італії та поєднує концепти “USA” та “Italy”: “Langdon often showed slides of this work to his students, pointing out its similarities to *The Apotheosis of Washington in the U.S. Capitol* – a humble reminder that fledgling America had adopted far more from **Italy** than merely the concept of a republic”. [5, с. 166].

Наступною складовою концепту “Italy” у циклі романів Дена Брауна є «історичне минуле», зв’язок з визначними постатями з різних галузей та періодів. У висловлюванні головного героя ми бачимо, що про Італію у минулому говорять як про величну самодостатню державу, яка мала такий вплив, що вважала англійську мову занадто маргінальною для того, щоб нею послуговуватися: ““But this was in the 1600s,” Langdon argued. “Nobody spoke English in **Italy**, not even – “He stopped short, realizing what he was about to say. “Not even... the clergy.” Langdon’s academic mind hummed in high gear. “In the 1600s,” he said, talking faster now, “English was one language the **Vatican** had not yet embraced. They dealt in **Italian**, Latin, German, even Spanish and French, but English was totally foreign inside the **Vatican**. They considered English a polluted, free-thinkers language for profane men like Chaucer and Shakespeare.”” [2, с. 111–112]. Також, говорячи про Італію герой говорить про «жахливий період» в її історії, що є показником того, що історія країни багатомірна та включає в себе найрізноманітніші події: ““That long-beaked mask,” Langdon said, “was worn by medieval plague doctors to keep the pestilence far from their nostrils while treating the infected. Nowadays, you only see them worn as costumes during Venice Carnevale – an eerie reminder of a **grim period in Italy’s history**.”” [5, с. 45].

Лінгвокультурний концепт «Italy» також вербалізується в історичному контексті поряд зі згадками про видатних митців та правителів: “Some years later, at the behest of Cosimo I, the room was renovated and enlarged substantially. **Cosimo I**, the most powerful man in **Italy**, chose as the project’s overseer and architect the great **Giorgio Vasari**.” [5, с. 128]. Надзвичайно цікавим видається приклад, у якому йдеться про «Леонардо да Вінчі, якого мала Італія», бо в даному випадку концепт “Italy” ніби набуває людської подобу та спроможність до «володіння», на яку зазвичай вказує «s» в англій-

ській мові: «Langdon wondered how the original Renaissance visitors here would have reacted at the sight of a real-life helicopter—a fantastical dream of Italy's own Leonardo da Vinci—hovering outside the grotto» (DB INF P 109). Подібна конструкція вже зустрічалася у попередніх прикладах, та сама по собі варта уваги, адже, говорячи про предмети чи осіб, які певним чином пов'язані з Італією, автор романів міг би послуговатися прикметником «італійський», але надає перевагу саме формі «Italy's», що посилює роль концепту «Italy». Ще одним зразком подібної репрезентації є цитата: «As Langdon moved toward the first recess, he passed the tomb of one of Italy's Catholic kings» [2, с. 124], де згадка про католицьких правителів одночасно є ствердженням прадавньої історії цієї держави та наявності язичницького періоду. Другим історичним фактом, із яким часто пов'язують концепт «Italy» є Друга світова війна: «Ruthless, violent, and uncompromising, Francisco Franco had risen to power with the military support of Nazi Germany and Mussolini's Italy. He killed thousands of his opponents before seizing total control of the country in 1939 and proclaiming himself El Caudillo—the Spanish equivalent of the Führer.» [6, с. 179].

Складова концепту «Italy», яка формує уявлення про Італію, як «державу, що має зв'язок з таємними організаціями напередодні епохи Просвітництва» виражена згадками про діяльність «товариства ілюмінатів»: «With the church closing in, the remaining Illuminati fled Italy.» [2, с. 18], та, безперечно, пов'язана із розвитком, спричиненим діяльністю дослідників в епоху Просвітництва: «Some of Italy's most enlightened men—physicists, mathematicians, astronomers — began meeting secretly to share their concerns about

the church's inaccurate teachings.» [2, с. 18].

Надзвичайно перспективними для подальших досліджень, але майже не представлених у циклі романів Дена Брауна є репрезентації концепту «Italy» у сенсі «держава, яка має унікальні витвори мистецтва»: «Langdon shook his head in bewilderment. “I'm in ... Italy!?” “Good,” she said. “You're remembering.” “No!” Langdon pointed out the window at the commanding edifice in the distance. “I recognize the Palazzo Vecchio.”» [5, С. 21]; «країна та притаманний їй жителям побут». «The air inside smelled of MS cigarettes — a bittersweet fragrance as ubiquitous in Italy as the aroma of fresh espresso. (DB INF P 31)» та через гіпоконцепти, як наприклад «Флоренція»: «“Tell me,” Sinskey demanded, more forcefully than Langdon would have expected. “Well, how do you feel about Florence, Italy?”» [5, с. 220].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що у циклі романів Дена Брауна «Янголи та Демони», «Код да Вінчі», «Інферно», «Втрачений символ», «Інферно» та «Джерело» вербалізація лінгвокультурного концепту «Italy» пов'язана зі значенням «територія країни», яка значно посилюється малочисельними репрезентаціями зі значеннями «одна з країн Європи» та «співставленням із Францією». Також значення «територія країни» підкріплено та тісно пов'язано зі значенням «співставлення із США», яким американський письменник приділив надзвичайно багато уваги. Другим за частотою використання у романах є значення «високорозвинена держава». Менш часто концепт вербалізується у контекстах, пов'язаних зі значеннями «видатні правителі та митці» та «історичне минуле». Найменш частотними у проаналізованих романах

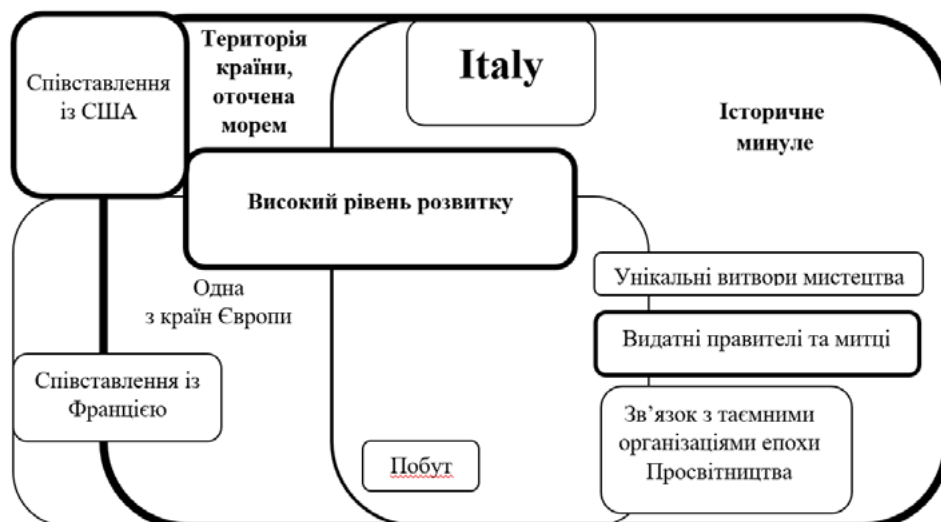

Рис. 1. Структура значень концепту «Italy» у романах Дена Брауна

є «унікальні витвори мистецтва» та «побут». Результати проведеного дослідження є перспективними для подальшого вивчення особливостей

вербалізації концепту “Italy” у сучасній англійській мові та можуть бути схематично зображені так, як запропоновано на Рис. 1.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кернякевич-Танасійчук Ю. В., Сезонов В.С., Ничитайло І.М., Савчук М. А., Царьова І.В. Проблеми криміналістичної ідентифікації почерку у судовій експертизі. *Вісник Національної академії правових наук України*. Т. 28. № 1. 2021. С. 197.
2. Dan Brown. *Angels and Demons*. New York. 2000. 287 p.
3. Dan Brown. *The Da Vinci Code*. 2003. URL: <https://www.pdfdrive.com/the-da-vinci-code-e20959774.html>
383 p.
4. Dan Brown. *The Lost Symbol*. New York. 2009. 267 p.
5. Dan Brown. *Inferno*. London. 2013. 374 p.
6. Dan Brown *Origin*. New York. 2017. 484 p.